

Mr. sc. Dražen Škrtić*

OVLAST NA UPORABU SILE KAO RAZLOG ISKLUČENJA PROTUPRAVNOSTI

Do donošenja Kaznenog zakona 1997. godine primarni razlog isključenja protupravnosti za djela počinjena u obavljanju službe temeljio se na pretpostavci da postupanje u obavljanju službene dužnosti određene pravnom normom ili zakonitom naredbom javne vlasti ne može biti protupravno i u teoriji kaznenog prava nije bio sporan. U hrvatsko kazneno pravo 1997. godine uvodi se posebni razlog isključenja protupravnosti – zakonita uporaba sredstava prisile. Propis isključuje protupravnost u slučajevima kad službena osoba na temelju zakonske ovlasti primijeni sredstva prisile u skladu sa zakonom. Stajalište teorije kaznenog prava kreće se u rasponu od upitne nužnosti postojanja propisa, stajališta da propis nije nužan do stajališta da je propis nužan zbog nespremnosti sudske prakse da prihvati dogmatski položaj razloga za isključenje protupravnosti koji su sadržani u posebnim propisima. Stajališta državnog odvjetništva da posebno ne ističe zakonitu uporabu sredstava prisile kao razlog isključenja protupravnosti uglavnom slijedi i sudska praksa. Primarna intencija zakonodavca da posebni opći razlog isključenja protupravnosti bude primarni razlog isključenja protupravnosti nije ostvarena jer je i dalje ostala potreba za primjenom isključenja protupravnosti za djela počinjena u obavljanju službe, a ekspanzijom djelatnosti privatne zaštite stvara se potreba priznavanja isključenja protupravnosti za djela počinjena na temelju ovlasti na uporabu sile i prema drugim zakonima. Iako je u povijesnom razvoju o uporabi sredstava prisile u obavljanju službe bilo različitih stajališta, u suvremenim demokratskim državama europskog kontinentalnog prava usvojeno je stajalište da sve službene osobe imaju iste ovlasti za uporabu sredstava prisile i da se zakonitost uporabe sredstava prisile ocjenjuje prema ustanovama kaznenog prava.

---

* Mr. sc. Dražen Škrtić, PU karlovačka

I. UVOD

Zakonita uporaba sredstava prisile kao razlog isključenja protupravnosti odnosno zasebna odredba u općem dijelu Kaznenog zakona uvedena je u hrvatsko kazneno zakonodavstvo 1997. godine odredbom deklaratornog karaktera. U tijeku rada u radnoj skupini za izradu Prijedloga kaznenog zakona Ministarstvo unutarnjih poslova zauzimalo se za uvođenje te odredbe, i to je prihvaćeno.¹ Zakonita uporaba sredstava prisile trebala je postati primarni razlog isključenja protupravnosti za djela koja počine službene osobe na temelju zakonske ovlasti uporabom sredstava prisile, a ustanove kaznenog prava supsidijarni razlog isključenja protupravnosti za policijsku uporabu sile u slučajevima koji nisu predviđeni u posebnim propisima.

Pretpostavka za zakonitu uporabu sredstava prisile kao primarni razlog isključenja protupravnosti jesu posebni propisi zakonskog ranga koji određuju službenu osobu ovlaštenu za uporabu sile, sredstva prisile, pretpostavke uporabe sredstva prisile i način uporabe sredstava prisile. Taj zahtjev pretpostavlja niz odredaba u zakonima kojima se propisuju ovlasti pojedinih službenih osoba koje su u obavljanju službe ovlaštene za uporabu sredstava prisile. Posebni propisi trebali bi pored navedenog sadržavati i odredbe o načinu utvrđivanju zakonitosti uporabe sredstava prisile u konkretnom slučaju.

Do donošenja Kaznenog zakona 1997. godine, primarni razlog isključenja protupravnosti za djela počinjena u obavljanju službene dužnosti temeljio se na pretpostavci da postupanje u obavljanju dužnosti određene pravnom normom ili zakonitom naredbom javne vlasti ne može biti protupravno. Taj se razlog tumačio kao jedan od razloga isključenja protupravnosti koji nije propisan kaznenim zakonom ili kao jedan od ostalih slučajeva isključenja protupravnosti.

Službena osoba određena je člankom 89. stavkom 3. Kaznenog zakona² i iz te odredbe proizlazi da su na uporabu sredstava prisile ovlašteni psihijatri, djelatnici pravosudne policije, carinski službenici i policijski službenici.

Najveći broj uporaba sredstava prisile ostvaruju policijski službenici. Radi obavljanja policijskih poslova policijski službenici uporabljaju sredstva prisile propisana Zakonom o policiji³ i u skladu sa Zakonom i na temelju Zakona donesenim pozakonskim propisima. Odredbe Zakona o policiji propisuju sredstva prisile koja su policijski službenici ovlašteni uporabiti u skladu sa Zakonom, pretpostavke uporabe sredstava prisile, ali ne i modalitete uporabe sredstva prisile.

---

¹ Horvatić, Ž., Novo hrvatsko kazneno pravo, Organizator, Zagreb, 1997., str. 215.

² Kazneni zakon, NN 71/06.

³ Zakon o policiji, NN 129/00.

S teorijskog stajališta i stajališta sudske prakse i državnog odvjetništva, uporaba sredstava prisile službenih osoba nije bila sporna kao poseban razlog isključenja protupravnosti ili jedan od ostalih razloga isključenja protupravnosti kao ni ocjena zakonitosti uporabe sredstava prisile prema ustanovama Kaznenog zakona. Međutim, kad se zakonita uporaba sredstava prisile ocjenjuje prema odredbama članka 32. Kaznenog zakona, pored ocjene prema odredbama o zakonitoj uporabi sredstava prisile, u sudskoj praksi prisutna je tendencija ocjene zakonitosti uporabe sredstva prisile prema ustanovama kaznenog prava, ali i ekstenzivno proširenje odredaba o zakonitoj uporabi sredstava prisile na osobe koje nemaju status službene osobe prema odredbama Kaznenog zakona.

Ipak, zakonita uporaba sredstava prisile kao razlog isključenja protupravnosti za uporabu sile u obavljanju službene dužnosti ne pokriva sve slučajeve uporabe sile u ispunjavanju službene dužnosti. Stoga razlozi isključenja protupravnosti u općem dijelu Kaznenog zakona ostaju supsidijarni razlog isključenja protupravnosti za djela počinjena u ispunjavanju službene dužnosti. Za određene službene osobe razlozi isključenja protupravnosti u općem dijelu Kaznenog zakona ostaju jedini razlog isključenja protupravnosti za djela počinjena u ispunjavanju službene dužnosti. Pored toga, nakon početka primjene Kaznenog zakona, u više zakona propisana je ovlast za uporabu sredstava prisile ili sile na koje se ne mogu primijeniti odredbe o zakonitoj uporabi sredstava prisila kao razloga isključenja protupravnosti. Zabluda o okolnostima koje isključuju protupravnost u uporabi sile prema odredbama zakona koji propisuju ovlast uporabu sile, bez obzira na različita teorijska stajališta o tome je li to razlog isključenja protupravnosti ili razlog isključenja krivnje, primjenjiva je na sve slučajeve uporabe sredstava prisile ili sile na temelju odredbi zakona.

Za potrebe ocjene svrhovitosti zakonite uporabe sredstava prisile kao posebnog razloga isključenja protupravnosti analiziramo teorijska stajališta o uporabi sredstava prisile kao razlogu isključenja protupravnosti, praksu državnog odvjetništva i sudsku praksu u RH.

II. TEORIJSKA STAJALIŠTA O UPORABI SREDSTAVA PRISILE

Teorijska stajališta o policijskoj uporabi sile kao djelu počinjenom u ispunjavanju službene dužnosti kao razlogu isključenja protupravnosti do donošenja Kaznenog zakona odnosno početka njegove primjene 1. siječnja 1998. nisu se značajno mijenjale.⁴ Novi Kazneni zakon propisuje u članku 32.

---

⁴ Bačić, F., *Krivično pravo, Opći dio*, Informator, Zagreb, 1978.; Horvatić, Ž., *Novo hrvatsko kazneno pravo, Organizator*, Zagreb, 1997., str. 215.

zakonitu uporabu sredstava prisile kao poseban razlog isključenja protupravnosti.⁵

Bačić za slučajeve isključenja protupravnosti koji nisu predviđeni u Kaznenom zakonu kao prvi navodi djela izvršena u ispunjavanju službene dužnosti. Pritom polazi od pretpostavke da postupanje u obavljanju dužnosti određene pravnom normom ili zakonitom naredbom nadležne javne vlasti ne može biti protupravno. Na toj osnovi rješavaju se i slučajevi zakonite uporabe sredstava prisile od tijela unutarnjih poslova (fizičke snage, gumene palice i drugih sredstava prisile kao i vatrenog oružja), kad je u uniformi, po onoj poznatoj "*l'abit fait le moine*". Na toj je crti i nova odredba u čl. 32. da nema kaznenog djela kad službena osoba na temelju zakonske ovlasti primijeni sredstva prisile u skladu sa zakonom.⁶ Ističe da se odredbe članka 32. Kaznenog zakona odnose isključivo na službenu osobu određenu člankom 89. stavkom 3. Kaznenog zakona i naglašava da se primjena odredbi članka 32. ne odnosi i na vojne osobe.⁷

Veić prvenstvo daje odredbama članka 32. KZ-a o zakonitoj uporabi sredstava prisile i navodi da ustanove kaznenog prava, nužnu obranu i krajnju nuždu ne treba odbaciti. Do primjene tih ustanova dolazi onda kad propisi koji uređuju ovlasti pojedinih službenika ne sadržavaju odredbu koja bi se odnosila na konkretnu uporabu sredstava prisile. Uporaba sredstava prisile kao radnja poduzeta u obavljanju službene dužnosti, uporaba sredstava prisile poduzeta po zapovijedi nadređenog, pristanak oštećenog i uporaba sredstava prisile u okviru pružanja pomoći drugim tijelima državne vlasti u pogledu razloga isključenja protupravnosti potpadaju pod pravila čl. 32. KZ-a, a takvo se stajalište temelji na uvođenju propisa u KZ. Kad ovlast na uporabu sredstava prisile nije propisana u propisima koji uređuju ovlast, primjenjuju se opće ustanove kaznenog prava.⁸ Ovlast na uporabu sredstava prisile imaju policijski službenik, pravosudni policajac, inspektor financijske policije i vojne osobe. U Kaznenom zakonu i dalje treba ostati čl. 32. Bez obzira na to što je taj propis deklarativne naravi, njegova nužnost slijedi iz dosadašnje nesprenosti sudske prakse da prihvati dogmatski položaj razloga za isključenje protupravnosti koji su sadržani u posebnim propisima i u odnosu na službene osobe ovlaštene na uporabu sredstava prisile čl. 32. KZ valja ga ocijeniti prihvatljivim.⁹

---

⁵ Zakonita uporaba sredstava prisile, članak 32.: Nema kaznenog djela kad službena osoba na temelju zakonskih ovlasti primijeni sredstva prisile u skladu sa zakonom. NN 110/97.

⁶ Bačić, F., Kazneno pravo, Opći dio, peto, prerađeno i prošireno izdanje, Informator, Zagreb, 1998., str. 189.

⁷ Bačić, F., Pavlović, Š., Komentar Kaznenog zakona, Organizator, Zagreb, 2004., str. 124.

⁸ Veić, P., Zakonita uporaba sredstava prisile kao razlog isključenja protupravnosti, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 2000., str. 261-262.

⁹ Ibid., str. 312.

Pavišić upućuje na to da pojam službene osobe valja urediti prema odredbama članka 89. stavka 3. Kaznenog zakona, a da primjenu sredstava prisile valja urediti zakonom. To znači da zakon uređuje postupak primjene određenog sredstva. Jedino tako valja shvatiti smisao uvjeta "primjena ... u skladu sa zakonom". Ne može se prihvatiti stajalište da to znači samo određivanje ovlaštene osobe, sredstva i pretpostavki primjene. Baš su modaliteti primjene, dakle pitanja postupanja, bitni za ocjenu zakonitosti postupanja. Bez ispunjavanja toga uvjeta preostala dva nipošto ne mogu imati jamstveno značenje koje je ovdje bitno. Odredbe o primjeni sredstava prisile moraju posebice sadržavati kriterije za ocjenu opravdanosti primjene, postupnosti u posezanju za sredstvima različitog posega, prikladnosti postizanja cilja, mogućnosti odstupanja od predviđenog načina, osnova za isključenje primjene, iznimaka koje opravdavaju poseban postupak itd.¹⁰ Zakonita uporaba sredstava prisile vrijedi samo za službene osobe. Odredbama članka 89. stavka 3. Kaznenog zakona određen je pojam službene osobe: kao službene osobe ovlaštene za uporabu sredstava prisile navode se, osim službenika redarstva, i pravosudni policajci, inspektori financijske policije i vojne osobe. Postojeće hrvatsko policijsko zakonodavstvo ne udovoljava u cijelosti zahtjevima koje mora ispunjavati stanoviti propis da bi mogao biti uzet kao temelj isključenja protupravnosti.¹¹ Sve što je izloženo upućuje na to da je upitna nužnost postojanja zakonite uporabe sredstava prisile kao općeg razloga isključenja protupravnosti. Uz to Pavišić upozorava na ozbiljne prigovore takvom razlogu isključenja protupravnosti koji je u suvremeno kazneno pravo uveden u razdoblju totalitarnih poredaka. To smatra dopunskim razlogom za što hitnijim, sustavnim i temeljitim uređenjem primjene sredstava prisile u cjelokupnom hrvatskom zakonodavstvu.¹² Posebno upozorava da Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske pitanje uporabe sredstava prisile nije riješio te da slučajevi uporabe sredstava prisile u posebnim propisima sustavno ulaze u skupinu razloga isključenja protupravnosti izvan kaznenog prava. Predviđeni su posebnim propisima, nemaju značenje kao članak 32. Kaznenog zakona iako je sadržaj radnje istovjetan odredbi članka 32. Kaznenog zakona, jer u biti uključuje uporabu sile i navodi Zakon o privatnoj zaštiti i Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama.¹³

Novoselec navodi da se najvažnije ovlasti na uporabu sredstava prisile odnose na policiju (redarstvo) te da ovlast na uporabu sredstava prisile mogu

---

¹⁰ Pavišić, B.-Veić P., Komentar Kaznenog zakona, drugo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 1999., str. 134.

¹¹ Ibid., str. 139.

¹² Ibid., str. 142.

¹³ Pavišić, B., Grozdanić, V., Veić P., Komentar Kaznenog zakona, III., izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine d.d., Zagreb, 2007., str. 141.

imati i druge službene osobe, psihijatar, pravosudna policija i sudski izvršitelj, dok vojne osobe ne navodi. Odredba članka 32. KZ-a o zakonitoj uporabi sredstava prisile zadržava svoj smisao i za kaznena djela koja u svom opisu sadržavaju protupravnost. U krajnjoj liniji ona ipak nije bila nužna jer isključenje protupravnosti u slučaju zakonite uporabe sredstava prisile proizlazi već iz načela jedinstva pravnog poretka po kojem ono što je dopušteno u jednoj grani prava ne može biti protupravno u drugoj. Posebna odredba o isključenju protupravnosti zbog zakonite uporabe sredstava prisile ima, prema tome, samo deklarativni karakter.¹⁴

III. ZAKONITA UPORABA SREDSTAVA PRISILE

Bitni elementi zakonite uporabe sredstava prisile kao razloga isključenja protupravnosti su službena osoba, zakonska ovlast za uporabu sredstava prisile i primjena sredstava prisile u skladu sa zakonom. Da bi se moglo govoriti o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razlogu isključenja protupravnosti, nužno je da su kumulativno zadovoljeni svi navedeni uvjeti.

3.1. Službena osoba

Kazneni zakon pojam službene osobe, kao počinitelja kaznenog djela i kao osobe koja uživa posebnu kaznenopravnu zaštitu, definira u članku 89. stavku 3. Prema navedenim odredbama Kaznenog zakona, službenik je označen kao osoba koja obavlja poslove u tijelima državne uprave.¹⁵

Službene su osobe iz čl. 89. st. 3. Kaznenog zakona, pored ostalih, i policijski službenici koji kao redovno zanimanje obavljaju poslove iz zakonom utvrđenog djelokruga Ministarstva unutarnjih poslova.

Policijski vježbenik, prema odredbama Zakona o policiji, nema svojstvo službene osobe, a može sudjelovati u primjeni redarstvenih ili policijskih ovlasti isključivo na temelju naloga policijskog službenika-mentora i uz nazočnost policijskog službenika-mentora, radi poštovanja odredbi čl. 19. i 20. Zakona o policiji te radi osiguranja da će primjena ovlasti biti obavljena sukladno zakonskim odredbama i pravilima o načinu policijskog postupanja.¹⁶ Poli-

---

¹⁴ Horvatić, Ž., Novoselec, P., Kazneno pravo, opći dio, II., izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2001., str. 242-243.

¹⁵ Zakon o sastavu državne uprave (NN 75/93., NN 92/96.), Zakon o ustrojstvu i djelokrugu rada ministarstava i državnih upravnih organizacija (NN 72/94., NN92/96., NN 131/97.), Zakon o uredu za nacionalnu sigurnost (NN 37/95.).

¹⁶ VSRH, I Kž 483/2007-3.

cijski službenici, bez obzira na okolnost da rabe sredstva prisile u obavljanju dužnosti određene pravnom normom ili zakonitom naredbom nadležne javne vlasti, rabe sredstva prisile prema odredbama Zakona o policiji i na temelju zakona donesenih propisa i prema odredbama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima. Policijski službenik dužan je i izvan službe u svako doba poduzeti nužne radnje radi zaštite života i osobne sigurnosti ljudi i imovine¹⁷ i u tom slučaju nema status službene osobe.¹⁸

Prema odredbama Zakona o izvršenju kazne zatvora,¹⁹ djelatnici Ministarstva pravosuđa, pravosudni policajci odnosno ovlaštene službene osobe mogu primijeniti sredstva prisile propisana Zakonom o izvršenju kazne zatvora. Uporaba sredstava prisile prema navedenom zakonu ograničena je na zatvorenike te na osobe koje oslobađaju zatvorenike, protupravno ulaze u objekt ili prostor kaznionice odnosno zatvora ili ako se neovlašteno nalaze unutar objekta ili prostora kaznionice odnosno zatvora i te osobe zadržavaju do dolaska ovlaštenih osoba ministarstva nadležnog za unutarnje poslove.²⁰ Pravosudni policajci sredstva prisile propisana zakonom u skladu sa zakonom mogu primijeniti samo kad za to postoje razlozi propisani zakonom, prema zatvorenicima, a prisilu prema drugim osobama samo unutar objekta ili prostora kaznionice ili zatvora. Zakonom o sudovima propisano je da osobe, imovinu i objekte sudova štite pravosudni policajci ili drugo tijelo nadležno za poslove osiguranja. Uporaba sredstava prisile pravosudne policije prema zatvorenicima radi zaštite osoba, imovine i objekata sudova zadovoljava sve odredbe zakonite uporabe sredstava prisile kao razloga isključenja protupravnosti.²¹ Uporaba prisile prema osobama koje se neovlašteno nalaze unutar objekta ili prostora kaznionice ili zatvora ne može se smatrati propisom koji udovoljava odredbama o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razlogu isključenja protupravnosti jer nisu određena kao sredstva prisile, već općenito kao prisila.²² Prema Zakonu o državnom odvjetništvu, pravosudna policija štiti i osigurava osobe, imovinu i zgrade državnog odvjetništva te održava red u državnom odvjetništvu tjelesnom i tehničkom zaštitom po nalogu i uputi državnog odvjetnika. Tjelesna zaštita je neposredno čuvanje i osiguranje osoba ili imovine izravnim poduzimanjem mjera sigurnosti i sredstava prisile.²³ Zakonom

---

¹⁷ Zakon o policiji, članak 10.

¹⁸ Policijski službenik izvan službe nije postupao kao ovlaštena službena osoba organa unutarnjih poslova, već je kao građanin razoružao okrivljenika, a nakon pucanja i po dolasku ovlaštenih službenih osoba koje su provodile uviđaj predao im je oružje i streljivo. VSRH, I Kž 602/1995-3.

¹⁹ Zakon o izvršenju kazne zatvora, NN 190/03. i NN 76/07.

²⁰ Članak 141. Zakona o izvršenju kazne zatvora, NN 190/03. i NN 76/07.

²¹ Zakon o sudovima, NN 150/05., članak 123.

²² Zakon o izvršavanju kazne zatvora, NN 190/03., NN 76/07., članak 141. stavak 2.

²³ Zakon o državnom odvjetništvu, NN 51/01., članak 138.

o odvjjetništvu nisu propisana sredstva prisile ni uvjeti za njihovu primjenu pa se zato na uporabu sredstava prisile prema tom zakonu ne mogu primijeniti odredbe o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razlogu isključenja protupravnosti.

Djelatnici Ministarstva financija, Carinske službe, prema odredbama Kaznenog zakona službene su osobe, a prema odredbama Zakona o carinskoj službi i Pravilnika o unutarnjem redu Ministarstva financija, carinski službenici ovlaštteni su pri obavljanju poslova u području carinarnice nositi kratko vatreno oružje samo dok poslove obavljaju u službenoj carinskoj odori i samo na području carinarnice, a iznimno i na drugom dijelu carinskog područja Republike Hrvatske, uz uvjet da su za nošenje i uporabu vatrenog oružja posebno osposobljeni.²⁴

Psihijatar ima ovlast izravne uporabe prisile u obavljanju službe i ovlast izdavanja naloga za uporabu sredstava prisile.²⁵

Ograničenje stvarne nadležnosti službenih osoba u uporabi sredstava prisile za policijske službenike odnosi se na uporabu sredstava prisile unutar vojnih objekata i objekata pod nadzorom pravosudne policije, objekata ili prostora kaznionice odnosno zatvora, objekata sudova i državnih odvjjetništva, dok je pravosudna policija ograničena na uporabu sredstava prisile unutar objekata ili prostora kaznionice odnosno zatvora, objekata sudova i državnih odvjjetništva. Uporaba sredstava prisile psihijataru ograničena je na osobe s duševnim smetnjama u zdravstvenim ustanovama.

Policijski službenici, psihijatri, carinski službenici i pravosudni policajci službene su osobe posebnim zakonima ovlaštene na uporabu sredstava prisile propisanih posebnim zakonima i u slučajevima propisanim posebnim zakonima. Za uporabu sredstava prisile u skladu s posebnim zakonima primjenjuju se odredbe o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razlogu isključenja protupravnosti.

Posebnu skupinu službenih osoba čine službene osobe koje u određenoj mjeri mogu uporabiti silu u izvršenju službenih zadaća i naložiti policiji uporabu sredstava prisile prema osobi koja ometa ovrhu. Sudski izvršitelj posebnim je propisom ovlašten uporabiti silu u obavljanju službene zadaće odnosno nasilno ući u prostoriju, ali posebnim propisom nisu propisana sredstva prisile koja je ovlašten uporabiti. Stoga se takva uporaba sile u obavljanju službe ne može podvesti pod odredbe zakonite uporabe sredstava prisile kao razloga isključenja protupravnosti.²⁶

Psihijatar je ovlašten izdati nalog policijskim službenicima za uporabu sredstava prisile radi svladavanja tjelesnog otpora osobe s duševnim smetnjama u

---

²⁴ Zakon o carinskoj službi, NN 67/01., članci 19. i 20.

²⁵ Zakon o carinskoj službi, NN 67/01., članci 19. i 20.

²⁶ Ovršni zakon, NN 57/96., članci 43. i 44.

tijeku postupka njezina medicinskog zbrinjavanja i u slučaju izravne opasnosti da će osoba s duševnim smetnjama u psihijatrijskoj ustanovi napasti na život ili tijelo neke osobe ili otuđiti, uništiti ili teže oštetiti imovinu.²⁷ Posebno treba naglasiti službene osobe koje nemaju ovlast uporabe sredstava prisile, a imaju ovlast policiji naložiti obavljanje određenih zadaća koji mogu uključivati ili/i uključuju uporabu sredstava prisile u obavljanju naloženih zadaća. Inspektori financijske policije prema odredbama Zakona o financijskoj policiji²⁸ nisu ovlaštene uporabiti sredstva prisile, ali imaju ovlast izdavanja dovedbenog naloga koji izvršava Ministarstvo unutarnjih poslova.²⁹ Državni odvjetnik ima ovlast naložiti uporabu sredstava prisile pravosudnim policajcima.

Teorijska stajališta u određivanju pojma službene osobe su jedinstvena. Citirani se autori slažu da pojam službene osobe treba odrediti prema odredbama članka 89. stavka 3. Kaznenog zakona. Razlike u stajalištima su evidentne u definiciji službenih osoba ovlaštenih na uporabu sredstava prisile prema odredbama o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razloga isključenja protupravnosti. Novoselec nabraja osobe na koje se odnosi odredba o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razlogu isključenja protupravnosti, ali ne navodi ovlaštene službene osobe Ministarstva obrane (vojne policije), Bačić izrijekom navodi da se citirane odredbe ne odnose na vojne osobe. Pavišić navodi da pojam valja odrediti sukladno članku 89. stavku 3. Kaznenog zakona, a pored ostalih, vojnu policiju navodi kao službene osobe koje imaju ovlast primjene sredstava prisile prema odredbama o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razlogu isključenja protupravnosti. Veić ovlaštene službene osobe Ministarstva obrane (vojna policija) navodi kao službene osobe koje imaju ovlast uporabe sredstava prisile na koje se primjenjuju odredbe o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razlogu isključenja protupravnosti.

Status službene osobe u smislu odredaba o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razlogu isključenja protupravnosti prema stvarnoj i mjesnoj nadležnosti imaju policijski službenici, pravosudni policajci i psihijatri, odnosno sve službene osobe prema odredbama članka 89. stavka 3. Kaznenog zakona koje su posebnim propisima ovlaštene uporabiti sredstva prisile propisana zakonom kad za to postoje zakonom propisani uvjeti i u skladu sa zakonom, odnosno kad su kumulativno zadovoljene sve odredbe citiranog propisa.

Za primjenu odredbe o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razlogu isključenja protupravnosti za ovlaštene službene osobe Ministarstva obrane (vojne policije) trebao bi biti zadovoljen uvjet da se vojne osobe mogu smatrati službenim osobama prema odredbama Kaznenog zakona. Naime, vojne osobe, odnosno djelatnici vojne policije, prema odredbama članka 89. stavka

---

²⁷ Zakon o osobama s duševnim smetnjama, NN 111/97., članak 59.

²⁸ Zakon o financijskoj policiji, NN 177/04.

²⁹ Zakon o finacijskoj policiji, NN 177/04., članak 15. stavak 3.

5. Kaznenog zakona imaju status službene osobe prema odredbama članka 89. stavka 3. Kaznenog zakona samo kad su označene kao osobe prema kojima je počinjeno kazneno djelo i na njih se ne može primjenjivati odredba o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razlogu isključenja protupravnosti. VSRH ne dovodi u pitanje odluku prvostupanjskog suda koji počinitelja kaznenog djela iz članka 337. stavaka 1., 3. i 4. vojnu osobu (zapovjednik ... bojne vojne policije HV) označuje kao odgovornu, a ne službenu osobu.³⁰ U posebnom djelu Kaznenog zakona kao počinitelji kaznenog djela navode se vojna i službena osoba.³¹ Sama definicija ovlaštene službene osobe označuje djelatnika vojne policije koji ima ovlast obavljanja određenih poslova iz djelokruga rada tog tijela i prema drugim propisima, a ne službenu osobu prema članku 89. stavku 3. Kaznenog zakona.

3.2. Zakonska ovlast za uporabu sredstava prisile

Zakonita uporaba sredstava prisile podrazumijeva da je ovlast na uporabu sredstava prisile propisana propisom ranga zakona. Tim zahtjevom naglašava se načelo legaliteta uporabe sredstava prisile u obavljanju službe. Podzakonskim propisima moguće je u određenoj mjeri detaljnije razrađivati modalitete uporabe sredstava prisile i posebna ograničenja u uporabi sredstava prisile.

Propisima zakonskog ranga određuje se koje od službenih osoba u obavljanju službe mogu uporabiti silu ili sredstva prisile. Ovlast za uporabu sredstava prisile mogu imati i osobe koje prema odredbama članka 89. stavka 3. Kaznenog zakona nisu službene osobe i na njih se bez obzira na ovlast uporabe sredstava prisile propisom zakonskog ranga ne mogu primjenjivati odredbe o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razlogu isključenja protupravnosti.

Odredbi o uporabi sredstava prisile moraju biti usklađene s međunarodnim pravnim standardima o uporabi sredstava prisile službenika koji provode zakon uređenima prema načelima za uporabu sredstava prisile. Pored već navedenog načela legaliteta, važno je naglasiti i načela supsidijarnosti, nužnosti, razmjernosti, postupnosti, preciznosti i selektivnosti.

Zakon o policiji sadržava najveći broj odredbi o uporabi sredstava prisile. Policijski službenik ovlašten je uporabiti sredstva prisile u obavljanju službe. Posebnim odredbama Zakona o policiji navedena su sredstva prisile i posebni uvjeti za njihovu primjenu.

Pravosudna policija ima ovlast primjene sredstava prisile i prisile. Propisi sadržavaju, pored općih načela uporabe sredstava prisile, i uvjete za uporabu svakog sredstva prisile.

---

³⁰ Presuda i rješenje VSRH I Kž-862/1999-7 od 17. prosinca 2002.

³¹ Kazneni zakon, članak 386. stavak 1.

Ovlašteni carinski službenici na području carinarnice i na drugom dijelu carinskog područja Republike Hrvatske pri obavljanju carinskog nadzora i provjere smiju uporabiti sredstva prisile.³²

Psihijatar ima ovlast izravne uporabe prisile u obavljanju službe i ovlast izdavanja naloga za uporabu sredstava prisile.³³

3.3. Sredstva prisile

Sredstva prisile su sredstva kojima se postiže svrha poduzimanja prisile prema određenoj osobi odnosno ona sredstva koja smije rabiti službena osoba kad obavlja poslove propisane zakonom. Sredstva prisile primjenjuju se u pravilu kad davanjem upozorenja i zapovijedi nije moguće izvršiti službenu radnju koju je potrebno izvršiti ili kad s obzirom na okolnosti mjere upozorenja ne jamče uspjeh.

Sredstvo prisile je sredstvo djelovanja na volju druge osobe. U okviru odredbe o kojoj je riječ to su sredstva koja takvima određuje poseban propis. Za razliku od općeg pojma sile i prijetnje (v. komentar uz članak 89. stavke 29. i 31.), ovdje dolaze u obzir jedino sredstva koja su kao sredstva prisile predviđena posebnim propisom.³⁴

U Republici Hrvatskoj pojam sredstva prisile koja su ovlašteni uporabiti policijski službenici, kao i u nekim drugim europskim zemljama, određen je u Zakonu o policiji. Sredstva prisile su tjelesna snaga, palica, sredstva za vezivanje osobe, uređaj za prisilno zaustavljanje motornog vozila, službeni psi, kemijska sredstva, službeni konji, vatreno oružje, uređaj za izbacivanja mlazova vode, posebna vozila i posebne vrste oružja te eksplozivna sredstva.³⁵

Zakonom o izvršenju kazne zatvora pravosudni policajci ovlašteni su uporabiti sredstva prisile prema zatvorenicima – zahvate za provođenje i tehnike obrane, palicu, mlazove vode, poražavajuća kemijska sredstva i vatreno oružje.³⁶

Ovlašteni carinski službenici na području carinarnice i na drugom dijelu carinskog područja Republike Hrvatske pri obavljanju carinskog nadzora i provjere smiju uporabiti sredstva prisile – tjelesnu snagu, uređaj za prisilno zaustavljanje prijevoznog sredstva, službene pse i vatreno oružje.³⁷

---

³² Zakon o carinskoj službi, NN 67/01., članci 19. i 20.

³³ Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, NN 111/97., članci 54. i 55.

³⁴ Pavišić, B., Veić P., Komentar Kaznenog zakona, drugo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 1999., str. 132-133.

³⁵ Članak 54. stavak 1. Zakona o policiji,

³⁶ Zakon o izvršenju kazne zatvora NN 190/03., NN 76/07., članak 142.

³⁷ Zakon o carinskoj službi, NN 67/01., članci 19. i 20.

Psihijatar ima ovlast uporabe sredstava prisile fizičke sile, sredstava za fizičko ograničenje kretanja i djelovanja sukladno propisima ministra zdravstva.³⁸

3.4. Uporaba sredstava prisile u skladu sa zakonom

Odredbe o uporabi određenog sredstva prisile ograničene su na propisivanje razloga i povoda uporabe pojedinog sredstva prisile, a u podzakonskim propisima uređena su i neka ograničenja uporabe pojedinog sredstva prisile s obzirom na dob, spol, zdravstveni status, opseg povrede prava trećih osoba te tehničke karakteristike određenog sredstva prisile.

Zakonita uporaba sredstva obuhvaća opće i posebne uvjete za uporabu određenog sredstva prisile odnosno sustav propisa o uporabi sredstava prisile koji obuhvaćaju načela uporabe sredstava prisile odnosno odredbe koje se odnose na primjenu svih policijskih ovlasti, pa i sredstava prisile kao jedne od policijskih ovlasti i odredbe o uporabi konkretnog sredstva prisile. Opće odredbe o primjeni policijskih ovlasti propisuju obvezu primjene policijske ovlasti koja mora biti razmjerna potrebi zbog koje se poduzima, primjenu one policijske ovlasti, između više njih, kojom se s najmanje štetnih posljedica i u najkraćem vremenu postiže njezin cilj te odredbu da primjena policijske ovlasti ne smije izazvati veće štetne posljedice od onih koje bi nastupile da policijska ovlast nije primijenjena.³⁹

Posljednja odredba je sporna u pogledu primjene policijskih ovlasti u cjelini, a posebno sredstava prisile kao jedne od policijskih ovlasti. Ta je odredba u svojoj biti najveće ograničenje u uporabi sredstava prisile u obavljanju policijskih poslova i zapravo je izmijenjena odredba Zakona o unutarnjim poslovima koji je bio na snazi u vrijeme donošenja odredbi o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razlogu isključenja protupravnosti. Prema toj odredbi, policijski službenici u obavljanju policijskih poslova mogu primjenjivati samo one mjere prinude koje zakon predviđa i kojima se s najmanje štetnih posljedica za građane i pravne osobe i njihova prava postiže izvršenje službenog posla.⁴⁰ Citirana odredba Zakona o unutarnjim poslovima i zakonita uporaba sredstava prisile kao razlog isključenja protupravnosti, uz uvjet da se uporabom sredstava prisile predviđenih zakonom s najmanje štetnih posljedica postiže izvršenje službenog posla, uporaba sredstava prisile ograničena je odredbama Kaznenog zakona o nužnoj obrani i krajnjoj nuždi. U Zakonu o policiji iz 2000. godine ta je odredba izmijenjena i uvedeno je ograničenje uporabe sredstava

---

³⁸ Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, NN 111/97., članci 54. i 55.

³⁹ Zakon o policiji, NN 129/00., članak 21.

⁴⁰ Zakon o unutarnjima poslovima, NN 76/94., članak 8. stavak 1.

prisile u okvirima krajnje nužde kao razloga isključenja protupravnosti posljedicom koja ne smije izazvati više štete od one koja bi nastupila nije bilo uporabe sredstava prisile odnosno ograničenje uporabe sredstava prisile na okvire kojima je u općim propisima određena krajnja nužda kao razlog isključenja protupravnosti. Ograničenje uporabe sredstava prisile određeno je bitno uže od općih propisa o nužnoj obrani. Iznimka su odredbe Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima koje ovlasti policijskih službenika proširuju i na ovlasti koje prema tom zakonu imaju redari.⁴¹ Redari pored drugih ovlasti imaju pravo uporabiti tjelesnu snagu ako na drugi način ne mogu odbiti napad prema sebi, prema gledateljima, prema natjecateljima i drugim osobama te napad usmjeren na uništenje ili oštećenje dijelova športskog objekta i njegove opreme.⁴² Kako taj zakon ne propisuje posebno ograničenje uporabe tjelesne snage odnosno sile radi odbijanja napada na život i tijelo čovjeka i na uništenje dijelova športskog objekta, za ocjenu zakonitosti uporabe sile vrijede opći propisi o nužnoj obrani i krajnjoj nuždi.

Ograničenje uporabe sredstava prisile za policijske službenike posljedicom uporabe tih sredstava jednim dijelom mogle bi se obrazložiti dužnošću policijskih službenika da su se u obavljanju policijskih ovlasti dužni izložiti opasnosti, ali to se ograničenje odnosi i na osobe kojih su život i tjelesni integritet dužni zaštititi. Policijski službenici, u primjeni policijskih ovlasti, imaju manje ovlasti da radi odbijanja napada na sebe ili drugog poduzmu onu obranu koja je prijeko potrebna da bi od sebe ili drugog odbili istodobni ili neposredno predstojeći protupravni napad od prava koje bi te osobe imale da same djeluju u nužnoj obrani ili prava koje imaju policijski službenici kad ne obavljaju policijske poslove, jer se pravo na nužnu obranu ograničava posljedicom odbijanja napada, osim kad policijske ovlasti i tjelesnu snagu uporabe prema odredbama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima. Odredba o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razlogu isključenja protupravnosti, ovisno o posebnim propisima kojima se propisuje ovlast uporabe sredstava prisile, službenim osobama omogućuje proširenje ili ograničenje ovlasti na uporabu sredstava prisile.

Pravo na uporabu sile i/ili sredstava prisile u nužnoj obrani veće je od prava na uporabu sile i/ili sredstava prisile prema odredbama Zakona o policiji, pa ako policijski službenik uporabi veći intenzitet sile ili sredstva prisile nego što je to opravdano prema Zakonu o policiji, ona još uvijek može biti opravdana prema odredbama Kaznenog zakona o nužnoj obrani. Pri ocjeni

---

⁴¹ Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, NN 117/03., članak 26. stavak 1.

⁴² Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, NN 117/03., članak 10. stavak 2, točke 1. i 2.

zakonitosti uporabe sredstava prisile, prema aktualnim propisima, prednost treba dati odredbama o uporabi sredstava prisile.⁴³

Ocjena i kontrola zakonitosti uporabe sredstava prisile koja primjenjuju policijski službenici u pravilu se provodi na dvije razine. Prva se razina, u pravilu, odnosi na internu kontrolu zakonitosti, opravdanosti i taktičnosti uporabe sredstava prisile koju provode rukovodne strukture unutar policije i za najblaža sredstva prisile ocjena zakonitosti provodi se na najnižoj razini rukovođenja. Ocjena zakonitosti uporabe sredstva prisile institucionalno i pravno tehnički je definirana s posebnim naglaskom na hijerarhijsku strukturu policijske organizacije. Ocjena uporabe sredstava prisile sadržava ocjenu opravdanosti, taktičnosti i zakonitosti uporabe sredstava prisile u konkretnom slučaju. Opravdanost uporabe sredstva prisile temelji se na nužnosti uporabe sredstva prisile u konkretnom slučaju. Taktičnost uporabe sredstva prisile ocjenjuje se prema taktici postupanja i primjene sredstva prisile policijskih službenika u konkretnom slučaju. Za ocjenu uporabe sredstava prisile zakonom nužno je kumulativno pozitivno ocijeniti sva tri elementa uporabe sredstava prisile ili barem opravdanost i zakonitost uporabe sredstava prisile.⁴⁴ Druga razina odnosi se na vanjsku kontrolu koju uglavnom provode državna odvjetništva i sudovi.⁴⁵

Odredbe Zakona o policiji i Pravilnika o načinu policijskog postupanja, kojima je određen način policijskog postupanja nakon uporabe sredstava prisile i postupak utvrđivanja zakonitosti uporabe sredstava prisile, ni na koji način ne derogiraju niti umanjuju obvezu policije odnosno redarstvene vlasti da u slučajevima kad postoje zakonske pretpostavke postupaju po odredbama Zakona o kaznenom postupku⁴⁶ i provedu izvide kaznenih djela iz članka 186.

---

⁴³ Usporedi: The police act with comentary, The Swedish national Police Board, 1999., Section 10, Use of force.

⁴⁴ Samim time osumnjičeni doista nije počinio elemente kaznenog djela iz čl. 127. st. 1. KZ-a, a je li prekršio pravila službe, ocijenio je načelnik PU karlovačke, koji je utvrdio da uporabljena sredstva prisile u konkretnom slučaju i danim okolnostima smatra doduše netaktičnim, ali opravdanim i zakonitim. Rješenje Općinskog državnog odvjetništva u Karlovcu, broj K-DO-18/05 od 22. prosinca 2005.

⁴⁵ Kontrola rada policije samo je u pojedinim svojim segmentima institucionalizirana i pravnotehnički definirana, što se ponajprije odnosi na djelatnosti policije u svezi s kaznenim postupkom. Na toj razini valja razlikovati tzv. internu unutarnju kontrolu, koja se, kako neki primjećuju, u osnovi svodi na rukovodne strukture i opće postavke o disciplini karakteristične manje-više za sve društvene grupe, odnosno, na drugoj strani, tzv. eksternu ili vanjsku kontrolu, koja se uglavnom svodi na djelatnost pravosudnih organa, tužilaštva i sudova. Djelomično, taj se oblik kontrole realizira i kao politička kontrola parlamentarnih tijela, stalnih ili povremenih i šireg ili užeg djelokruga, te odgovarajućih resornih odbora, komisija i tome slično. Cvitanović, L., Kontrola zakonitosti organa unutarnjih poslova (policije) u svezi s kaznenim (krivičnim) postupkom, MUP RH, Priručnik, Zagreb, 4 i 5/1991., str. 270.

⁴⁶ Zakon o kaznenom postupku, NN 62/03.

Zakona o kaznenom postupku i hitne istražne radnje iz članka 196. Zakona o kaznenom postupku na temelju vlastite prosudbe i na temelju pisanog naloga istražnog suca ili državnog odvjetnika.

Pravosudni policajci ovlaštene su uporabiti sredstva prisile prema zatvorenicima – zahvate za provođenje i tehnike obrane, palicu, mlazove s vodom, podražavajuća kemijska sredstva i vatreno oružje - radi zaštite života ljudi, sprječavanja bijega zatvorenika i zaštite objekata koje osiguravaju.⁴⁷ Nakon uporabe sredstava prisile pravosudne policije upravitelj je, osim za uporabu zahvata za provođenje i tehnike obrane, obavezan najkasnije u roku 24 sata pisanim putem izvijestiti Središnji ured Uprave za zatvorski sustav i suca izvršenja.⁴⁸

Ovlaštene carinski službenici na području carinarnice i na drugom dijelu carinskog područja Republike Hrvatske pri obavljanju carinskog nadzora i provjere smiju uporabiti sredstva prisile⁴⁹ – tjelesnu snagu, uređaj za prisilno zaustavljanje prijevoznog sredstva, službene pse i vatreno oružje - samo radi odbijanja protupravnog ili neposrednog napada na carinske službenike ili druge osobe u području uredovanja, ili protupravnog ili neposrednog napada usmjerenog na uništenje ili oštećenje prijevoznih sredstava, odnosno robe koja je predmet carinskog ili trošarinskog postupka, ili ako postoji osnovana sumnja o izvršenju ili pokušaju izvršenja prekršajnog ili kaznenog djela, ili za sprječavanje otpora ili bijega osobe sudionika u carinskom postupku.⁵⁰

Psihijatar ima ovlast uporabe fizičke sile, sredstava za fizičko ograničenje kretanja i djelovanja, sukladno propisima ministra zdravstva, prema osobi s duševnim smetnjama u psihijatrijskoj ustanovi samo kad je to jedino sredstvo da se ta osoba spriječi da svojim napadom ne ugrozi život ili zdravlje druge osobe ili svoj život ili zdravlje ili nasilno uništi ili ošteti tuđu imovinu veće vrijednosti.⁵¹

Za ovlaštene pravosudne policajce, carinske službenike i psihijatre nisu propisana posebna ograničenja posljedica uporabe sredstava prisile. Stoga se zakonitost uporabe sredstava prisile utvrđuje prema odredbama Kaznenog zakona o nužnoj obrani i krajnoj nuždi.

Ocjenu zakonitosti uporabe sredstava prisile ne treba ekstenzivno proširivati na sve osobe koje su određenim zakonom ovlaštene uporabiti silu u obavljanju zakonom određenih poslova. Presuda prema kojoj se redar u diskoklubu ne može pozivati na zakonitu uporabu sredstava prisile iz članka 32. Kaznenog zakona jer šamaranje ne može predstavljati zakonitu mjeru prisile prema dru-

---

⁴⁷ Zakon o izvršenju kazne zatvora NN 190/03., članak 142.

⁴⁸ Zakon o izvršenju kazne zatvora, NN 190/03., članak 142. stavak 9.

⁴⁹ Zakon o carinskoj službi, NN 67/01., članci 19. i 20.

⁵⁰ Zakon o carinskoj službi, NN 67/01., članci 19. i 20.

⁵¹ Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, NN 111/97., članci 54. i 55.

goj osobi⁵² ne razmatra niti dovodi u pitanje status redara kao službene osobe, ne navodi zakon kojim su redari ovlaštene uporabiti sredstva prisile niti uvjete za uporabu sredstava prisile. Redari nisu službene osobe, a ocjena da šamaranje ne može predstavljati zakonitu mjeru prisile ne može se odnositi na zakonitu uporabu sredstava prisile jer se ona prema odredbama čl. 32. Kaznenog zakona odnosi isključivo na službene osobe koje na temelju zakonske ovlasti sredstva prisile uporabe u skladu sa zakonom.

IV. DJELA IZVRŠENA U OBAVLJANJU SLUŽBENE DUŽNOSTI

Zakonita uporaba sredstava prisile kao razlog isključenja protupravnosti ne obuhvaća sve okolnosti uporabe sredstava prisile ili prisile u obavljanju službe. Za isključenje protupravnosti prema odredbi o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razlogu isključenja protupravnosti potrebno je kumulativno ispunjenje uvjeta da je sredstvo prisile uporabila službena osoba, da je na uporabu sredstava prisile ovlaštena zakonom, da su uporabljena sredstva prisile i da su sredstva prisile uporabljena u skladu sa zakonom. Ako nije ispunjen neki od navedenih uvjeta, djelo je - prema odredbama o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razlogu isključenja protupravnosti - protupravno.

Vojne osobe mogu uporabiti vatreno oružje dok su u službi koja se obavlja vatrenim oružjem⁵³ ako na drugi način ne mogu zaštititi život ljudi i objekte koje osiguravaju, a vojne osobe, ovlaštene službene osobe Ministarstva obrane (vojna policija) mogu uporabiti sredstva prisile propisana zakonom i na temelju zakona donesenih propisa - Pravilnika⁵⁴ i u skladu s Pravilnikom - te u tom slučaju za isključenje protupravnosti vrijede odredbe o isključenju protupravnosti za djela počinjena u obavljanju službene dužnosti.

Međutim, djelo počinjeno uporabom sile u obavljanju službene dužnosti koje je protupravno prema odredbama o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razlogu isključenja protupravnosti nije uvijek protupravno i prema ostalim razlozima isključenja protupravnosti izvan Kaznenog zakona. Naime, uvođenjem odredbe o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razlogu isključe-

---

⁵² "Redar u diskoklubu koji je nekoliko puta ošamario gosta, za kojeg je mislio da je razbio pivsku bocu, nanijevši mu tešku tjelesnu ozljedu u vidu prsnuća bubnjića lijevog uha, ne može se pozivati na zakonitu uporabu sredstava prisile iz čl. 32. KZ, jer šamaranje ne može predstavljati zakonitu mjeru prisile prema drugoj osobi." Županijski sud u Bjelovaru, ŽS Bj, Kž 253/1999.

⁵³ Zakon o službi u oružanim snagama Republike Hrvatske, NN 33/02., članak 33.

⁵⁴ Pravilnik o djelokrugu rada, dužnostima i ovlastima pripadnika vojne policije, NN 74/03.

nja protupravnosti u Kazneni zakon nisu eliminirani slučajevi isključenja protupravnosti izvan Kaznenog zakona za djela počinjena u ispunjavanju službene dužnosti.

Djelo počinjeno uporabom sredstava prisile ili/i prisile u ispunjavanju službene dužnosti kad je ovlast na uporabu sredstava prisile ili/i prisile u ispunjavanju službene dužnosti propisana zakonom i dalje ostaje valjan razlog isključenja protupravnosti izvan Kaznenog zakona. Ovlaštena službena osoba Ministarstva obrane (vojna policije) zakonom je ovlaštena uporabiti sredstva prisile propisana podzakonskim propisom, kad za to postoje uvjeti, prema vojnim osobama na službi u Ministarstvu obrane i Oružanim snagama, državnim službenicima i namještenicima na službi u Oružanim snagama, državnim službenicima i namještenicima na službi u Ministarstvu obrane u svezi s poslovima iz djelokruga Ministarstva obrane i Oružanih snaga i civilnim osobama koje se nalaze u vojnim objektima koji služe potrebama obrane.⁵⁵

Sudski izvršitelj je prema Ovršnom zakonu ovlašten uporabiti silu radi ulaska u zatvorene prostorije. Međutim, Ovršni zakon ne propisuje ni sredstva prisile ni uporabu sredstava prisile u skladu sa zakonom, ali to ne znači da je uporaba sile koju sudski izvršitelj uporabi na temelju zakonske odredbe u obavljanju službe protupravna.

Policijski službenici ovlašteni su uporabiti sredstva prisile u skladu sa zakonom. Međutim, moguće su situacije uporabe prisile koja zakonom nisu propisana kao sredstva prisile. U slučajevima kad propisi koji uređuju ovlasti policijskih službenika ne sadržavaju odredbe koje se odnose na konkretnu uporabu prisile primjenjuju se ustanove kaznenog prava: nužna obrana i krajnja nužda. Razlog isključenja protupravnosti je izvan Kaznenog zakona i tu nema bitnih promjena u odnosu prema propisima koji su bili na snazi prije uvrštavanja odredbe o zakonitoj uporabi sredstava prisile u Kazneni zakon.

Uporaba prisile djelatnika pravosudne policije prema osobama koje se neovlašteno nalaze unutar objekta ili prostora kaznionice ili zatvora ne može se smatrati propisom koji udovoljava odredbama o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razlogu isključenja protupravnosti jer nisu određena kao sredstva prisile, već općenito kao prisila prema općim odredbama o sili ili prijetnji.⁵⁶

Djelatnici sigurnosno-obavještajnog sustava Republike Hrvatske, kao službene osobe, ovlaštene su skrbiti se za sigurnost vlastitih djelatnika, objekata, predmeta te drugih šticećenih osoba, objekata i predmeta te bivših djelatnika agencije i primjenjivati prava i ovlasti sukladno zakonskim propisima koji uređuju postupanje osoba koje obavljaju poslove privatne zaštite odnosno Zakona o privatnoj zaštiti. Vojna komponenta sigurnosno-obavještajnog su-

---

⁵⁵ Pravilnik o djelokrugu rada, dužnostima i ovlastima pripadnika vojne policije, NN 74/03., članak 3.

⁵⁶ Zakon o izvršavanju kazne zatvora, NN 190/03., članak 141. stavak 2.

stava mjere i radnje propisane Zakonom može primijeniti samo prema zaposlenicima odnosno pripadnicima Ministarstva obrane i oružanih snaga, a ako postoje procjene da bi te mjere i radnje trebalo primijeniti i prema drugim osobama, o tome odmah obavještava Sigurnosnu obavještajnu agenciju s kojom zajedno utvrđuje načine daljnjeg postupanja.⁵⁷ Zakon o privatnoj zaštiti ovlast uporabe čuvarskog psa, uporabe tjelesne snage i uporabe vatrenog oružja daje samo zaštitarima. Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu eksplicitno ne navodi koje ovlasti prema Zakonu o privatnoj zaštiti imaju djelatnici sigurnosno-obavještajnog sustava Republike Hrvatske. Restriktivno tumačenje propisa ograničilo bi ovlasti službenika sigurnosno-obavještajnog sustava na ovlasti čuvara, a ekstenzivnim tumačenjem propisa ovlasti službenika sigurnosno-obavještajnog sustava bile bi proširene na ovlasti zaštitara. Zakon o privatnoj zaštiti eksplicitno ne navodi sredstva prisile, već samo ovlasti osoba odnosno zaštitara kojima je izdano dopuštenje za obavljanje poslova zaštite, pored ostalih i na uporabu tjelesne snage i vatrenog oružja. Ovlast na uporabu tjelesne snage i uporabu vatrenog oružja, kao i odredbe o uvjetima za njihovu uporabu, nesporno je ovlast na uporabu prisile na temelju propisa zakonskog ranga. Neodređenost propisa, međutim, ipak daje dovoljno osnova da bi se propis tumačio ekstenzivno pa da bi time službenici sigurnosno-obavještajnog sustava imali ovlasti zaštitara prema odredbama Zakona o privatnoj zaštiti i da bi se djela počinjena uporabom tjelesne snage i vatrenog oružja prema odredbama Zakona o privatnoj zaštiti mogla smatrati kao djela počinjena u obavljanju službene dužnosti.

Pod redarstvenim vlastima sukladno odredbama Zakona o kaznenom postupku razumijevaju se, pored ovlaštenih službenih osoba Ministarstva unutarnjih poslova (policijski službenici), i ovlaštene službene osobe Ministarstva obrane (vojna policija) te iznimno službenici redarstvenih vlasti strane države ili međunarodnog tijela⁵⁸ ili, pod uvjetima i na način određen posebnim zakonom, zapovjednici hrvatskog pomorskog broda ili hrvatskog broda unutarnje plovidbe.⁵⁹

Na redarstvene vlasti u cjelini ne odnose se odredbe o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razlogu isključenja protupravnosti. One se odnose samo na policijske službenika i ne mogu se primijeniti na vojne osobe i službenike redarstvenih vlasti strane države ili međunarodnog tijela iako su pravnom normom ovlašteni uporabiti silu. Ovlasti redarstvenih vlasti strane države ili međunarodnih tijela određene su posebnim bilateralnim ugovorima između RH i stranih država i za redarstvene vlasti određene strane države vrijede

---

⁵⁷ Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske, NN 79/06., Članak 48. stavak 4. i 5., članak 49. i članak 26.

⁵⁸ Članak 179. stavak 3. Zakona o kaznenom postupku.

⁵⁹ Članak 187. Zakona o kaznenom postupku.

odredbe ugovora s određenom državom. Postupanje službenika redarstvenih vlasti strane države ili postupanje po zahtjevu redarstvenih vlasti strane države, kad je to predviđeno ugovorom o suradnji između Republike Hrvatske i druge države, podrazumijeva i ovlast na uporabu sile radi sprječavanja organiziranog kriminala, nezakonitog prometa drogom i psihotropnim tvarima i terorizma, u pravilu se provodi u skladu s pravnim propisima države koja provodi policijske mjere. Tako, prema ugovoru između Republike Slovenije i Republike Hrvatske, ovlaštena tijela (pored ostalih i MUP RH i Ministarstvo za unutarnje poslove Republike Slovenije) neposredno će i operativno djelovati prema svojim ovlastima.⁶⁰ Prema memorandumu o suradnji između Velike Britanije i Sjeverne Irske i Republike Hrvatske, postignuta je suglasnost da će sudionik kojem je zahtjev za djelovanje podnesen djelovati u skladu sa zahtjevom sudionika koji je podnio zahtjev, pod uvjetom da to nije u suprotnosti s temeljnim pravnim načelima države sudionika kojem je zahtjev podnesen i da je djelovanje sukladno načelima utvrđenim u Europskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda.⁶¹ Tim odredbama Europska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda stavlja se iznad nacionalnih zakonodavstava i podrazumijeva potrebu pune implementacije načela Konvencije u nacionalna zakonodavstva.

V. DJELA POČINJENA UPORABOM SILE U OBAVLJANJU POSLOVA PRIVATNE ZAŠTITE

Djelatnost privatne zaštite podrazumijeva pružanja usluga zaštite osoba i imovine koju ne osigurava država i iznad opsega koji osigurava država. Ekspanzija djelatnosti privatne zaštite evidentna je u povećanju broja licenciranih zaštitara, čuvara i zaštitara tehničara i njihov je broj prema nekim izvorima približno jednak broju policijskih službenika u RH.⁶² Uporaba prisile prema

---

⁶⁰ Zakon o potvrđivanju (ratifikaciji) ugovora o suradnji između vlade Republike Hrvatske i Republike Slovenije u borbi protiv terorizma, krijumčarenja i zloupotrebe droga, kao i protiv organiziranog kriminala, NN – međunarodni ugovori, 13/93. članak 6. stavak 2.

⁶¹ Memorandum o suglasnosti o suradnji u borbi protiv teškog kriminala, organiziranog kriminala, nedozvoljene trgovine drogom, krijumčarenja ljudi, trgovine ljudima, međunarodnog terorizma i sličnih pitanja od zajedničkog interesa između Ministarstva unutarnjih poslova, Ministarstva financija i Državnog odvjetništva RH i Udruženja policijskih načelnika, Kraljevskog tužiteljstva Engleske i Walesa, Ureda za teške prijevare, Carinskog i trošarinskog ureda njezinog veličanstva, Imigracijske službe Ujedinjenog Kraljevstva, Nacionalnog odreda za borbu protiv kriminala, Nacionalne kriminalističke obavještajne službe Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske, NN – međunarodni ugovori, 11/02., članak 32.

⁶² Na dan 1. siječnja 2006. u RH registrirano je ukupno 17.887 licenciranih zaštitara, 969 licenciranih čuvara i 835 licenciranih zaštitara-tehničara, a u djelatnosti privatne zaštite zapo-

odredbama zakona kojima je propisana uporaba prisile za zaštitare i redare, prema načelu jedinstva pravnog poretka, razlog je isključenja protupravnosti izvan Kaznenog zakona.

5.1. Ovlast na uporabu sile za zaštitare i čuvare

Zakonom o privatnoj zaštiti prijetnja uporabom sile ili uporaba sile prema osobama unutar štice objekta i oko štice osobe propisana je kao ovlast čuvara i zaštitara. Ovlast čuvara ograničena je na provjeru identiteta osobe, davanje upozorenja i zapovijedi, pregled osoba, predmeta i prometnih sredstava te osiguranje mjesta događaja, a ovlast zaštitara proširena je i na ovlast privremenog ograničenja slobode kretanja, uporabu čuvarskog psa, uporabu tjelesne snage i uporabu vatrenog oružja.⁶³ Zakon o privatnoj zaštiti ne navodi uporabu sredstva prisile, izuzev uporabu čuvarskog psa kad su ispunjeni uvjeti za tu uporabu, tjelesnu snagu ili vatreno oružje.⁶⁴ Primjena ovlasti zaštitara i čuvara ograničena je općom odredbom prema kojoj primjena ovlasti mora biti razmjerna potrebi zbog koje se poduzima i ne smije izazvati veće štetne posljedice od onih koje bi nastupile da čuvari i zaštitari nisu primijenili ovlasti.⁶⁵ Prema odredbama Zakona, primjena ovlasti zaštitara i čuvara počinje izdavanjem zapovijedi i upozorenja, provjerom identiteta kao najblažim oblikom prisile prema osobi unutar zaštićenog objekta ili oko štice osobe, što je bitno različito od propisa o uporabi sredstava prisile koji uporabu sredstava prisile označavaju od trenutka tjelesnog kontakta između osobe koja rabi sredstvo prisile i osobe prema kojoj se rabi sredstvo prisile odnosno djelovanje samog sredstva prisile na tijelo osobe prema kojoj se primjenjuje sredstvo prisile, jer se prisila označuje kao djelovanje na osobu prema kojoj je primjena ovlasti usmjerena na način da je se prisili na određeno ponašanje.

Opće odredbe o ograničenju uporabe sredstava prisile prema odredbama Zakona o policiji i ovlasti zaštitara prema Zakonu o privatnoj zaštiti uvjetuju ograničenja uporabe sredstava prisile i primjenu ovlasti uvjetom da ne smiju izazvati veće štetne posljedice od onih koje bi nastupile da nije bilo uporabe sredstava prisile i ovlasti zaštitara. Ovlasti uporabe čuvarskog psa sa zaštitnom košaricom i bez nje, tjelesne snage i vatrenog oružja dopuštene su radi odbijanja protupravnog i neposrednog napada kojim se ugrožava njihov

---

sleno je oko 15.000 osoba. Petrović, M., Stanje i perspektiva razvoja djelatnosti privatne zaštite, II. znanstveno-stručna konferencija s međunarodnim sudjelovanjem *Menadžment i sigurnost* – M&S, 2007.

⁶³ Zakon o privatnoj zaštiti, NN 68/03., članak 27.

⁶⁴ Zakon o privatnoj zaštiti, NN 68/03., članak 38.

⁶⁵ Zakon o privatnoj zaštiti, NN 68/03., članak 30. stavci 2. i 3.

život ili život osoba koje čuvaju, pod uvjetom da se ne izazovu veće posljedice od onih koje bi nastupile da ovlasti nisu primijenjene.

Ograničenjem prava na nužnu obranu u primjeni ovlasti zaštitara općom odredbom članka 30. stavka 3. Zakona o privatnoj zaštiti ozbiljno je narušeno pravo zaštitara da radi zaštite vlastitog života i života šticećenih osoba primijeni onu obranu koja je prijeko potrebna da od sebe ili drugog odbije istodobni ili neposredno predstojeći protupravni napad. Ta odredba ograničava primjenu ovlasti zaštitara ne samo na zaštitu vlastitog života već ograničava i pravo šticećene osobe da zaštitari radi zaštite njezina života primijene odredbe o nužnoj obrani na koju bi svaka osoba, pa i šticećena osoba, imala pravo. Uporaba većeg intenziteta sile nego što je to opravdano prema Zakonu o privatnoj zaštiti još uvijek može biti opravdana prema odredbama Kaznenog zakona o nužnoj obrani.

Uporaba tjelesne snage i čuvarskog psa sa zaštitnom košaricom radi odbijanja protupravnog i neposrednog napada usmjerenog na uništenje i umanjeње vrijednosti imovine koju čuvaju, a da pritom štetne posljedice ne budu veće od prijetećih,⁶⁶ u potpunosti je u skladu s odredbama o krajnjoj nuždi odnosno s općom odredbom o ograničenju primjene ovlasti čuvara i zaštitara iz članka 30. stavka 3. Zakona o privatnoj zaštiti.

5.2. Ovlast na uporabu sile za redare

Prema Zakonu o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, redari osposobljeni za obavljanje poslova redara na športskim natjecanjima kojima je nadležna policijska uprava izdala rješenje za obavljanje poslova redara na športskim natjecanjima⁶⁷ u obavljanju svojih poslova smiju uporabiti tjelesnu snagu ako na drugi način ne mogu odbiti napad usmjeren prema sebi, prema gledateljima, prema natjecateljima i prema drugima osobama kao i napad usmjeren na uništenje ili oštećenje dijelova sportskog objekta ili njegove opreme. Redari zaposlenici trgovačkog društva koje obavlja zaštitarsku djelatnost i pripadnici policije imaju i ovlasti propisane posebnim zakonima.⁶⁸ Policijski službenici, pored ovlasti propisanih drugim propisima, imaju i ovlasti koje prema tom zakonu imaju redari.⁶⁹ Tim su zakonom ovlasti uporabe sile, tjelesne snage, za redare i policijske službenike u obavljanju poslova sprječavanja nereda na športskim natjecanjima izjednačene. Zakon ne propisuje posebna

---

⁶⁶ Zakon o privatnoj zaštiti, NN 68/03., članak 39. stavak 2. točka 2.

⁶⁷ Pravilnik o osposobljavanju osoba koje obavljaju poslove redara na športskim natjecanjima, NN, 54/04.

⁶⁸ Zakon o sprečavanju nereda na športskim natjecanjima, NN 117/03., članak 10. stavci 2. i 3.

⁶⁹ Zakon o sprečavanju nereda na športskim natjecanjima, NN 117/03., članak 26. stavak 1.

ograničenja za uporabu tjelesne snage propisom koji bi uporabu tjelesne snage ograničio posljedicom. Stoga za uporabu tjelesne snage radi obijanja napada od sebe ili drugog ili napada usmjerenog na uništenje imovine vrijede opći razlozi isključenja protupravnosti: nužna obrana i krajnja nužda.

Zakon redarima⁷⁰ daje ovlasti uporabe tjelesne snage, prema odredbama općih razloga isključenja protupravnosti, kao i policijskim službenicima kad obavljaju redarsku službu, odnosno policijskim službenicima proširuje ovlasti na uporabu tjelesne snage u opsegu većem od onog koji je određen posebnim propisima - Zakonom o policiji.

VI. ZABLUDA O OKOLNOSTIMA KOJE ISKLJUČUJU PROTUPRAVNOST

Zabluda o okolnostima koje isključuju protupravnost normativno je određena u članku 47. stavku 3. Odredba o zabludama o okolnostima koje isključuju protupravnost sporna je na teorijskoj razini. Učinak zablude o razlozima isključenja protupravnosti zahtijeva posebno razmatranje. Takva zabluda ne isključuje protupravnost kao opći sastojak kaznenog djela, kao okolnost da je određeno vladanje protivno pravu. Zabluda se odnosi na razinu krivnje kao općeg sastojka kaznenog djela. Ta se zabluda odnosi na okolnosti isključenja protupravnosti, ali na razini krivnje počinitelja. To valja naglasiti stoga što u stavku 3. stoji da "nema kaznenog djela", što je izričaj kojim se zakonski tekst koristi u slučaju razloga isključenja protupravnosti (članci 28.-32.).⁷¹ Državno odvjetništvo odredbu smatra razlogom isključenja protupravnosti, iako navodi da je to teorijski sporna odredba o zabludi o okolnostima koje isključuju protupravnost.⁷² Vrhovni sud Republike Hrvatske o zabludama o okolnostima koje isključuju protupravnost nema jedinstveno stajalište i zablude o okolnostima koje isključuju protupravnost navodi kao razlog isključenja protupravnosti⁷³ i kao razlog isključenja krivnje.⁷⁴

---

⁷⁰ Redarsku službu mogu činiti zaposlenici organizatora športskog natjecanja na poslovima redara, redari dragovoljci iz reda ostalih zaposlenika organizatora športskog natjecanja ili članovi klubova navijača ili drugi navijači organizatora športskog natjecanja. Organizator športskog natjecanja može se za poslove redarske službe koristiti i zaposlenicima trgovačkog društva koje obavlja djelatnost privatne zaštite na temelju ugovora s tim društvom. Članak 6. stavci 2. i 3. Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, NN 117/03.

⁷¹ Pavišić, B., Grozdanić, V., Veić, P., Komentar Kaznenog zakona, III., izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine d.d., Zagreb, 2007., str. 204.

⁷² Priručnik za rad državnih odvjetnika, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, Zagreb 2003., glavni urednik Dragan Novosel.

⁷³ VSRH I Kž 997/02-5.

⁷⁴ VSRH III Kr 17/05-3, III Kr 63/04-4, III Kr 510/01-4, III KR-454/02-4, III Kr-400/03-3, III Kr-294/03-3, III Kr-466/03-3, III Kr 7/07-3.

Uporaba sredstava prisile složeno je pitanje i ocjena zakonitosti nije moguća samo prema odredbama Zakona o policiji i na temelju tog zakona donesenih propisa, odredbi o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razlogu isključenja protupravnosti. Ona obuhvaća složena pravna pitanja koja se ne odnose samo na protupravnost, već i na moguću zabludu o protupravnosti. Zabluda o okolnostima koje isključuju protupravnosti primjenjiva je i za djela počinjena u obavljanju službe.

Zabluda o okolnostima koje isključuju protupravnost je pogrešna predodžba o okolnostima koje bi, da stvarno postoje, činile djelo dopuštenim. Zabluda o okolnostima koje isključuju protupravnost postoji ako počinitelj s namjerom ostvaruje radnju opisanu u zakonu kao kazneno djelo, ako u vrijeme počinjenja radnje počinitelj pogrešno smatra da postoje okolnosti prema kojima je djelo dopušteno i ako te okolnosti u stvarnosti ne postoje. Ako je počinitelj postupao s namjerom u izvršenju kaznenog djela, a bio je u zabludi koja isključuje protupravnost iz nehaja, odnosno ako je prilikom ispitivanja okolnosti koje isključuju protupravnost propustio dužnu pažnju, kaznit će se za počinjenje kaznenog djela kad zakon propisuje kažnjavanje za nehaj.⁷⁵ Obrana protiv zamišljenog, u stvarnosti nepostojećeg, napada u teoriji kaznenog prava označuje se kao putativna nužna obrana, a otklanjanje zamišljene, u stvarnosti nepostojeće, opasnosti kao putativna krajnja nužda.

Složenost tog pitanja, ali i visok stupanj suglasnosti teorijskih postvaki i sudske prakse, evidentna je u presudi Vrhovnog suda Republike Hrvatske. Počinitelj, policijski službenik, bio je u zabludi da se nalazi u nužnoj obrani imajući pogrešnu predodžbu da napad predstoji, koji bi, da je stvarno predstojao, isključivao protupravnost. Da je optuženikova predodžba o predstojećem napadu puškom podešenom za opaljenje bila ispravna, radilo bi se o predstojećem napadu i reakcija optuženika bila bi u granicama nužne obrane. Međutim, u konkretnom je slučaju na temelju provedenih dokaza utvrđeno da iz puške nije bilo moguće ispaliti streljivo te da osoba u koju je bila usmjerena puška to nije mogla znati. Stoga sud opravdano zaključuje da je optuženik u odnosu prema oštećeniku bio u putativnoj nužnoj obrani odnosno u zabludi o okolnostima koje isključuju protupravnost. U danoj situaciji sud nije prihvatio tezu da je optuženik uz veći stupanj pažnje mogao izbjeći zabludu pa je optuženika oslobodio optužbe.⁷⁶

Pored pogrešnog uvjerenja da je protiv policijskog službenika započeo protupravni napad, moguće je da je policijski službenik pogrešno uvjeren da su nastupile okolnosti u kojima kao službena osoba ima pravo na uporabu sile. Kako je postupanje po zakonskoj ovlasti razlog isključenja protupravnosti, to je onda i zabluda o okolnostima o kojima ovisi zakonska ovlast jedan oblik

---

⁷⁵ Kazneni zakon, članak 47. stavci 3. i 4.

⁷⁶ Presuda VS RH broj I Kž 463/01-3 od 1. listopada 2003.

zablude o okolnostima koje isključuju protupravnost. Primjena sile pri postupanju po zakonskoj ovlasti opravdana je i onda kad se naknadno utvrdi da pretpostavke za nju objektivno nisu postojale ako je službena osoba i nakon savjesne ocjene došla do zaključka da one postoje.⁷⁷

Putativna nužna obrana odnosno zabluda o okolnostima koje isključuju protupravnost može se priznati samo ako bi počinitelj imao pravo na nužnu obranu. Počinitelju koji pogrešno smatra da postoji istodobni protupravni napad ili predstojeći protupravni napad ne mogu se priznati veća prava nego počinitelju koji bi se zaista našao u ovako zamišljenoj situaciji. Pravo na nužnu obranu postoji samo ako postoji izravni ili izravno predstojeći napad, pa će se i putativna nužna obrana moći priznati samo ako počinitelj pogrešno smatra da takav napad postoji.

Odredba o zabludama o okolnostima koji isključuju protupravnost, pored ostalog, primjenjiva je osim za slučajeve uporabe sredstava prisile i za slučajeve uporabe sile u obavljanju službe kao i za uporabu sile u obavljanju poslova na temelju drugih zakona.

VII. ZAKLJUČAK

Dogmatski položaj uporabe sile u obavljanju službe kao razloga isključenja protupravnosti izvan Kaznenog zakona u teoriji i u praksi pravosudnih tijela i sudova nije upitan. Ima dugu povijesnu tradiciju utemeljenu na pravnoj znanosti, domaćem i poredbenom pravu i, do uvođenja odredbe o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razloga isključenja protupravnosti, taj se razlog isključenja protupravnosti tumačio kao jedan od onih koji nisu propisani kaznenim pravom ili kao jedan od ostalih slučajeva isključenja protupravnosti.

Odredba o zakonitoj uporabi sredstava prisile kao razlogu za isključenje protupravnosti ne isključuje opće ustanove kaznenog prava i podrazumijeva postojanje posebnih odredbi u zakonima izvan kaznenog prava prema kojima bi se ocjenjivala zakonitost uporabe sredstva prisile. One samo fragmentarno rješavaju pitanje zakonitosti uporabe sredstava prisile na temelju određenja službene osobe ovlaštene za uporabu sredstva prisile, sredstva prisile i uvjeta za njihovu uporabu u slučajevima kad je to propisano posebnim zakonom, a za policijske službenike i ograničenje da uporaba policijske ovlasti ne smije izazvati veće štetne posljedice od onih koje bi nastupile da policijska ovlast nije primijenjena.

To ograničenje uporabe sredstava prisile i prisile, radi zaštite vlastitog života i tjelesnog intergjeta i života i tijela osoba kojima su dužni pružiti

---

⁷⁷ VSRH, I Kž 362/1993-3; Sentencija VSRH 362/1993.

zaštitu u vrijeme dok primjenjuju ovlasti propisane zakonom, odnosi se samo na policijske službenike i djelatnike sigurnosno-obavještajnog sustavu RH, čine njihove ovlasti za uporabu sredstava prisile i prisile, njihova prava i prava šticećenih osoba na nužnu obranu manjima od prava koja bi te osobe imale prema odredbama o nužnoj obrani. Iznimka su ovlasti redara odnose policijskih službenika kad postupaju kao redari prema odredbama Zakona o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima. Ako policijski službenik uporabi veći intenzitet sile ili sredstva prisile nego što je to opravdano prema Zakonu o policiji, ona još uvijek može biti opravdana prema odredbama Kaznenog zakona o nužnoj obrani. U slučajevima kad propisi koji uređuju ovlasti policijskih službenika ne sadržavaju odredbe koje se odnose na konkretnu uporabu sile, prisile ili sredstva prisile, primjenjuju se odredbe općih propisa. Za pravosudnu policiju, carinike, psihijatre koji su posebnim propisima ovlaštteni primijeniti sredstva prisile, silu ili prisilu, za službene osobe koje su ovlaštene uporabiti silu prema Ovršnom zakonu, za redarstvene vlasti osim policijskih službenika, ostale slučajeve uporabe sredstava prisile i prisile kao i za uporabu sile u obavljanju poslova privatne zaštite vrijede odredbe općeg propisa.

Zakonita uporaba sredstava prisile kao razlog isključenja protupravnosti ne isključuje primjenu odredba o zabludi o okolnostima koje isključuju protupravnost. Zakonita uporaba sredstava prisile može se odrediti kao dio šireg razloga isključenja protupravnosti za djela počinjena u obavljanju službene dužnosti za službene osobe koje sredstva prisile rabe u skladu sa zakonom, što ne isključuje primjenu odredba o isključenju protupravnosti za djela počinjena u obavljanju službene dužnosti uporabom sile, djela počinjena uporabom sile u obavljanju poslova privatne zaštite i ovlast na uporabu sile privatnih osoba na temelju zakona.

Ovlast na uporabu sredstava prisile i prisile koji se sustavno nalaze izvan kaznenog prava i razloge uprabe prisile trebalo bi propisati zakonom, a zakonitost uporabe prisile treba ocjenjivati prema odredbama Kaznenog zakona.

Na teorijskoj razini postoji visok stupanj suglasnosti citirane literature o zakonitoj uporabi sredstva prisile kao posebnom razlogu isključenja protupravnosti kao o posve nepotrebnom propisu ili o propisu koji nije nužan.

Zahtjev i zakonska rješenja koji favoriziraju ocjenu zakonitosti uporabe sile službenih osoba prema posebnim propisima kojima su određene ovlasti za uporabu sile pojedinih kategorija službenih osoba i time dovođenje pojedinih službenih osoba u položaju da zakonitu uporabu sile u obavljanju službe primjenjuju u granicama koje su šire ili uže od određene ustanove nužne obrane i krajnje nužde nisu prihvatljivi u suvremenom demokratskom društvu. Nesumnjivo se zahtjev demokratskih društava za izjednačivanjem svih službenih osoba u primjeni sile na temelju zakona nameće kao civilizacijski doseg demokratskih društava u poštovanju ljudskih prava i temeljnih sloboda građana.

Ukidanjem odredbe o zakonitoj uporabi sredstva prisile kao razlogu isključenja protupravnosti zakonsko uređenje razloga isključenja protupravnosti za djela počinjena uporabom sile na temelju zakonske ovlasti bilo bi kompatibilno zakonskim uređenjima demokratskih zemalja.

LITERATURA

1. Bačić, F., Krivično pravo, Opći dio, Informator, Zagreb, 1978.
2. Bačić, F., Kazneno pravo, Opći dio, peto, prerađeno i prošireno izdanje, Informator, Zagreb, 1998.
3. Bačić, F., Pavlović, Š., Komentar Kaznenog zakona, Organizator, Zagreb, 2004.
4. Cvitanović, L., Kontrola zakonitosti organa unutarnjih poslova (policije) u svezi s kaznenim (krivičnim) postupkom, MUP RH, Priručnik, Zagreb, 4. i 5/1991.
5. Horvatić, Ž., Novo hrvatsko kazneno pravo, Organizator, Zagreb, 1997.
6. Horvatić, Ž., Novoselec, P., Kazneno pravo, Opći dio, II., izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Zagreb, 2001.
7. Pavišić, B., Grozdanić, V., Veić, P., Komentar Kaznenog zakona, III., izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Narodne novine d.d., Zagreb, 2007.
8. Pavišić, B., Veić, P., Komentar Kaznenog zakona, drugo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 1999.
9. Petrović, M., Stanje i perspektiva razvoja djelatnosti privatne zaštite, II. znanstveno-stručna konferencija s međunarodnim sudjelovanjem *Menadžment i sigurnost – M&S 2007*.
10. Priručnik za rad državnih odvjetnika, Državno odvjetništvo Republike Hrvatske, Zagreb, 2003., glavni urednik Dragan Novosel
11. Veić, P., Zakonita uporaba sredstava prisile kao razlog isključenja protupravnosti, MUP Republike Hrvatske, Zagreb, 2000.
12. The Police Act with comentary, The Swedish national Police Board, 1999.
13. Presude VSRH, I Kž 997/02-5; III Kr 17/05-3; III Kr 63/04-4; III Kr 510/01-4; III KR-454/02-4; III Kr-400/03-3; III Kr-294/03-3; III Kr-466/03-3, III Kr 7/07-3
14. Presuda VS RH, I Kž 463/01-3 od 1. listopada 2003.
15. Presuda VS RH, I Kž 483/2007-3.
16. Presuda i rješenje VSRH, I Kž-862/1999-7 od 17. prosinca 2002.
17. Presuda VS RH, I Kž 483/2007-3.
18. VSRH, I Kž 362/1993-3.
19. VSRH, I Kž 602/1995-3.
20. Presuda Županijskog suda u Bjelovaru, Kž-253/99-3, od 16. 9. 1999.
21. Sentencija Županijskog suda u Bjelovaru, Kž 253/1999.
22. Rješenje ODO u Karlovcu, K-DO-18/05, od 22. 12. 2005.
23. Kazneni zakon, NN 71/06.
24. Ovršni zakon, NN 57/96.
25. Zakon o sastavu državne uprave NN 75/93., NN 92/96.
26. Zakon o ustrojstvu i djelokrugu rada ministarstava i državnih upravnih organizacija, NN 72/94., NN92/96., NN 131/97.
27. Zakon o uredu za nacionalnu sigurnost NN 37/95.
28. Zakon o carinskoj službi, NN 67/01.
29. Zakon o financijskoj policiji, NN 177/04.
30. Zakon o izvršenju kazne zatvora, NN 190/03. i NN 76/07.

31. Zakon o kaznenom postupku, NN 62/03.
32. Zakon o unutarnjim poslovima, NN 76/94.
33. Zakon o policiji, NN 129/00.
34. Zakon o privatnoj zaštiti, NN 68/03.
35. Zakon o sudovima, NN 150/03.
36. Zakon o državnim odvjetništvima, NN 51/01.
37. Zakon o osobama s duševnim smetnjama, NN 111/97.
38. Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske, NN 79/06.
39. Zakon o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, NN 117/03.
40. Zakon o službi u oružanima snagama Republike Hrvatske, NN 33/02.
41. Pravilnik o djelokrugu rada, dužnostima i ovlastima pripadnika vojne policije, NN 74/03.
42. Pravilnik o sprječavanju nereda na športskim natjecanjima, NN 117/03.
43. Zakon o potvrđivanju (ratifikaciji) ugovora o suradnji između vlade Republike Hrvatske i Republike Slovenije u borbi protiv terorizma, krijumčarenja i zloupotrebe droga, kao i protiv organiziranog kriminala, NN – međunarodni ugovori, 13/93.
44. Memorandum o suglasnosti o suradnji u borbi protiv teškog kriminala, organiziranog kriminala, nedozvoljene trgovine drogom, krijumčarenja ljudi, trgovine ljudima, međunarodnog terorizma i sličnih pitanja od zajedničkog interesa između Ministarstva unutarnjih poslova, Ministarstva financija i Državnog odvjetništva RH i Udruženja policijskih načelnika, Kraljevskog tužiteljstva Engleske i Walesa, Ureda za teške prijevare, Carinskog i trošarinskog ureda njezinog veličanstva, Imigracijske službe Ujedinjenog Kraljevstva, Nacionalnog odreda za borbu protiv kriminala, Nacionalne kriminalističke obavještajne službe Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske, NN – međunarodni ugovori, 11/02.

Summary

AUTHORITY TO USE FORCE AS A GROUND FOR EXCLUDING UNLAWFULNESS

Until the adoption of the Criminal Code in 1997, the primary ground for excluding unlawfulness for acts committed in performing an official duty was based on the assumption that to act in performing official duty determined by a legal norm or legal order issued by a public authority cannot be unlawful. In criminal law theory, this was not a contentious matter. In 1997, a special ground for excluding unlawfulness was introduced in the Croatian criminal law – the legal use of means of coercion. The regulation excludes unlawfulness in cases where an official person, based on his or her legal authority, applies means of coercion in conformity with the law. The position of criminal law theory ranges from the questionable necessity of this regulation, the opinion that this provision is not necessary at all, to the stance that the regulation is necessary because jurisprudence is not prepared to accept the dogmatic position of the grounds for excluding unlawfulness which are covered by special regulations. The viewpoint of the public prosecution service, of not particularly emphasising the legal use of means of coercion as a ground for excluding unlawfulness, is also generally followed in the case law. The main intention of the legislator for the special general ground for excluding unlawfulness to constitute the primary ground for excluding unlawfulness has not been achieved. This is so since the need still remains to apply exclusion of unlawfulness for acts committed in performing duty. The expansion of the activity of private protection has also generated the need to accept the exclusion of unlawfulness for acts committed on the basis of authority to use force also pursuant to

other laws. Although throughout history there have been different viewpoints related to the use of means of coercion in performing duty, modern democratic states of European continental law have adopted the opinion that all official persons hold equal authority to use means of coercion, and that the assessment of lawfulness in using means of coercion has to be made pursuant to the institutes of criminal law.